

– Kik azok a meddő nők?

Pápká, ha éjszaka lép be a hálószobába, akkor hangos és türelmetlen. Nyugtalan tekintettel ráz, ébresztget, majd éles, parancsoló hangon sürget, induljunk. Ilyenkor aztán indulunk. Jerma össze nem illő cuccokba öltözve, mindkét kezében bőrönd, topog a feltárt ajtóban, s utasításokat oszt, hogy mit kell húzni

Géczi János 65

(ÁRNYÉKBAN A HOLD)

– pizsamát le, gatyát, inget, nadrágot föl, zoknit, cipőt, a fogmosás elhagyható, pulóver, sapka kell, Miskára nincs szükség, tanácsot ad, a mindent beborító pléd alatt hogyan lehet pápká nyakába kapaszkodni. A garázsban álló autó – Volvó, metálfényes, négykerék-meghajtású – hátsó ülésén fekvé az alvást folytatni szabad, s mindig akkor derül ki, hogy a nyáltól nedves orrú Miska szintén jelen van. Velem.

– Mit jelent az, hogy meddő? – de Jerma a számra szorítja a tenyerét. Rohanás lefelé a lépcsőházban.

Az összes éjszakai száguldás másolata a legelsőnek. Hogy Baku miként néz ki, a lakóháztól távolabb, ha lassan is, idővel összeáll. A tengert a várostól kerítés zárja el, tart a külvárosig, nem kerítés ez, hanem magas és mégis zömök drótfal, villanyoszlop-magas vastraverzekre húzott dróthálók kötege, átlátni rajtuk nem lehet. A dombokról, a parti sávtól eltávolodva látszik a mocskos tenger, fúrókutak és elhagyott, ablaktalan fülkéket magasba emelő állványok merednek az égnek, ósállat-nagy olajszivattyúk bólogatnak, és egymás mellé sorolt tankhajók lebegnek a mindig barna, de hullámot vetni képtelen vízen. A sok sávós út mellett, a belvároshoz hasonlatosan, a külső negyedekben és a peremvárosban fényűző kirakatok, luxusáruházak és zöld fűvel borított kertű szállodák emelkednek, elkerített angolparkú lakóparkok, az államfőt és a családját dicsőítő monumentális szobrok ágaskodnak, s a legváratlanabb helyszínen megjelennek a toronyházak és a felhőkarcolók. A belvárosból kivezető utak szélesek, egyenesek és kitartóan elvezetnek a maguk elé célul kitzűzött égtájához. Kiszámíthatatlan távolságokra parkolók terpeszkednek, sportpálya nagyságú, betonkerítésű terek, ahová, ha betér az utazó, menten amerikai cigarettát, rágógumit és taxit kínáló emberek zúdulnak rá, vagy selyemsálat, hozzá pedig nőt és dugóhelyet. Pápká szerint a bakui sótól érdes levegő nem tesz jót a magafajta férfinak. De a gyerekeknek se. Irány a kősvatag! Majd a hegyek!

Ha éjszaka váratlanul felriaszt, magam mondom: irány a hegyek.

Dupla falak, szögesdrótok, árválkodó házak, garázsok és roncsalmok között lapos tetejű autószerelő műhelyek. A fővárosból kivezető autót mentén bukkan mindez elő. A víz mögöttük. Olajszagú mindig az éjszaka, és a városi neonfényektől káprázik az ember szeme. Aztán a város szétoldódik 66 a pusztában, a városszéli parkolók, raktárak és üres telkek alkotják, amelyek egyként alkalmasak állatvásár megtartására, kamionok éjszakáztatására és a magára hagyott, kiszuperált gépkocsik tárolására. De nem úgy, mint a belváros százméteres kőfalakkal körbefogott térségein, nem Mercedesek, BMW-k, Volvók és ismeretlen márkájú, egyedi kivitelezésű luxusjárgányok parkolnak, hanem gazdátlan Moszkvicsek, Daciák és Škodák, UAZ-ok.

A pápkás éjszakai száguldásaink rendőri kísérettel történnek.

Az autó előtt, a felvezető jármű nyomában négy-hat motoros. A városban négy. A városon kívül hat. Hátul ugyanannyi. Dzsip követi a konvojt, sosincs ajtó rajta, nikkelezett lánc a karfa, abba kapaszkodnak a géppiszto-lyos rendőrök. Mindig jókedvűek, mindig hahotáznak. A dzsip az első faluig kíséri a truppot, aztán, hogy beteljesíti a feladatot, megáll, visszafordul.

Ilyenkor esedékes az első ébredés. Jerma nevetésével kezdődik, anynyira rázza a nevetés, hogy előfordul, kiesik a fogsora.

Az azeri vidék azzal köszönti az idegent, hogy kihúzza autója kerekei alól a sztrádát. Apró és sovány birkák jelennek meg az utak mentén, a sok sáv kettővé apad, mindenkor kettő marad belőlük, majd amikor még több so- vány birka legel a sztyeppen, kisvárosok, illetve falvak tűnnek föl, az útbur- kolat repedt, kátyús, kőmező kőmező mellett, s a mellékútra térve könnyen földből vagy kőzúzalékból összehúzott útra lehet térni. A hegynek, azaz ha- tározottan nyugatnak haladva egyre több település bukkan elő, völgyek hú- zódnak, dombok közé szorult vajatok, ahol nemhogy oroszul, de azeriül sem értenek a lakók. Pápká oroszul beszél, ha úgy sem értik, mutogat, markában pénzt lobogtatva harsog, magyaráz, hogy kapjon egy palack vizet vagy egy mézes lepényt. Végül mindig megérteti magát.

A birkákon túl Baku és a hegyek között olajfák élnek és olajkutatak szi- szegnek. Mindig tűz a nap, foszlékony szövetű árnyékot vetnek az olajfák, s az árnyék pereme vörös. Az olajkutaknak nincs árnyékuk.

Azerbajdzsán unalmas ország. A vizeiben nem lehet fürdeni – mert nincsenek. Készültek parkok, amelyekbe igazolványt mutatva lehet be- térni, a szökőkutaik nem működnek, de a medencéjükben a labda rugdos- ható. A gyepre, ha nem süt a nap, le szabad heverni, de nem illik. Játszani az iskolában szokás. Sok a német, öltönyösek és valódi bőr aktatáskát cipel mindegyik. A zsidók felismerhetőek, nekik épp oly nagy az autójuk, mint a németeknek, ugyancsak fekete ruhában járnak, és fürtösen nő a páje- szük. Ők fagylaltot nyalnak, és ha megunják, olykor ledobják a maradékot

a járdaszélre. A sirályok szeretik a fagyaltot, jó nagyot fosnak tőle. Jerma mondja, hogy ezek nem jó fagyaltok, ha édességre vágyik az ember, vásároljon rendeset.

– Pápká, kik a meddő nők?

– Ne faggasd apádat. – Jerma mindig rosszkor szólal meg. Nem 67
marad választásom más, mint duzzogni és kibámulni az ablakon.

A sofőr a tükörből hátrapillant, de ha észreveszi, hogy visszanéznek rá, elkapja a tekintetét. Markolja a kormányt, fehérek az ujjai, a körmei pedig lilák.

– Hogy honnan ismeri ezt a szót? – súgja Jerma pápkának, hívének, hogy mások nem hallják.

– Csakis tőled! – mordul pápká. S ezzel lezárja az ügyet. Feszült. Egyre-másra gyújt rá. Valóban, Jerma az, aki kizárólag magyarul kér és utasít, mesél és fecseg. Pápká oroszul szólal meg, kivéve, ha Jerma jelen van, olyankor ő is a magyart választja.

Az emelkedők után, a hegyi falu előtt, egy kövön mezítlábas fiú. A metszőfogai feketék. Rágózik. Úgy mozog a szája, mintha kecske lenne, csak éppen nyúlfogai nőttek. Lapátfogai. Ujjai között zacskót tart, felmutatja az autó utasainak.

– Pápká, mit árul a fiú?

– Teát.

– Nyers teát. – korigálja a kijelentést Jerma. A kézitáskájából selyempapírba csomagolt cukorkát kotor elő, piszmoz vele, nehezen bontja ki. Aztán a cukrot betolja a szájába.

– Zöldet. Azzal nincs sok pepecselés. – kottyant közbe magyarul a sofőr. Aztán áttér oroszra: – Sz nyim nye nado dolgo vozityszja. – Számára sem nehéz a nyelvváltás. Egykoron Magyarországon szolgált, Pápkához hasonlóan megtanult magyarul, s ugyancsak magyar a volt felesége.

Egyre több a fekete fogú, rágózó, nevetgélő, ujjaiuk csipeszében zacskót felmutató gyermek az út mentén. Bocskor liffig a lábukon vagy kötött mamusz. Karcsúak és elegánsan mozognak, eleganciájukat a gyűrt és sokfoltos, köldökük magasságáig felhúzott klottnadrág sem rontja el. Iszonyúan gyorsan tudnak futni. A gyerekek után a temető következik. Már nem ugrál senki a motorkerékpárok és a kocsik elé, és senkit sem terít be az útszélen a felvert por. A lila és kék kaukázusi bogáncson azonban nem ül meg a por, se a sárga köveken, amelyek a nagy hőségben darabokká hasadnak.

Sírokkal kezdődik a falu, holott egyetlen házat sem látni. A sírok végtelen rengeteget alkotnak, nem fogynak el, hol sűrűbben, hol ritkábban helyezkednek el, mintha mindegyik az egymás mellett sűrűn álló dombok tetejére igyekezne. Bárhová tekintve is, sírköbe botlik az ember tekintete, s csak aztán érzékelhető a lusta zombékként elheverő, nagy, szürke gyapjas

birkák. Az elhunytak birkák apró dombjai közé vegyítve hevernek a nagyobb dombok oldalán, minél közelebb a dombtetőhöz. Kutya kószál, kecskék, hosszú lábú tyúkok. A tyúkok a trágyából összeszáradt kerítések tetején kárlnak, a fejük belelóg az alacsonyan lebegő napkorongba.

68 Csíp a levegő és ritka. A hegyek tetején kopár szirtek.

A dombok és a közelebbi hegyek barnák, sárga szikladaraboktól szennyezettek. A távoli hegygerinc végtelenül hosszú. Sehol sincs fa vagy bokor, mindenhol száraz fű és fű. Legelők, amelyeket pásztorok kitaposta gyalogutak rusnyán összekaristolnak. Itt-ott teraszos, ember átalakította hegyoldal. Mély szurdokok.

Hogy meddig terjed a falu fennhatósága, azt a mecset előtti, letaposott fűvű térségről jól látni. Ameddig a szem ellát, az mind a településhez tartozik. S a falu szétszórt, lapos tetejű, ugyancsak évszázadok munkájával egyberakott, mindenféle szabálytól mentes, teraszosan kialakított építményeit, a lakásokat, az ólakat, szénaszárítókat, baromfiketreceket és kamrákat. S valamennyi – a nagycsalád által benépesített – épületbokor mellett akasztófa magasodik, aljukba pedig gödröt ástak. Némelyiken nyúzott birka leng, a kicsepegő vér gyűlik a gödörbe.

A motorosokkal körbefogott konvoj érkezésére egybesereglenek a mecset előtt a gyerekek. A házak közelében tevékenykedő asszonyok, mintha nem érzékelnék a felbolydulást, folytatják a munkájukat. Gyapjút szálaznak, fonnak, szőnek – magyarázza pápká. Egyikük kötött papucsokkal a kezében követi a falu gyerekeit, az autóból körülményesen kikászálódó pápká figyelmen kívül hagyja, nem úgy Jerma. Mondja, otthon hagyták a papucsait, venni kell, ki tudja, mikor keverednek haza. Pápká hátranyújtja a zsebéből kimarkolt pénzt, Jerma kiválogatja a megfelelő méretű lábbeliket. Úgy fizet, hogy nem néz az asszonyra. Megrettenti annak sebhelyes arca.

– Fázom. – állítom. – Fázik kis Ajaz.

– Mozogj, az fölmelegít! – pöki oda pápká. Jerma visszafut az autóhoz, előhúzza az összegyűrődött plédet, miközben elsüllyeszti a vásárolt portékát. Aztán visszaoldalog, és rám teríti a meleg plédet. Átlapogatja a vállamat, a hátamat, megcsapdossa a nyakamat, hogy felpezsdítse a vérkeringést.

– Meddig megyünk? – kérdezem. Zötyögve gurul alá a gépkocsi, elmarad a falu, el a temető s el a teát zacskóban árusító fiúk csapata. A hegyoldal irdatlan kövei minden eddiginél sárgábbak, a hegyvonulat barnább. A bogáncsokba ragadt birkagyapjú pamacsait cibálja a feltámadó szél.

– Estére ott vagyunk. Ha az ég úgy akarja.

– Ne riogassad a gyereket. – förmed pápkára Jerma. A sofőr, megérezve a veszekedés előszelét, behúzza a nyakát, és mereven figyeli az utat. Sóhajt, s hogy egészen jó állapotban lévő betonúthoz érünk, nagyobb sebességre kapcsol, hogy a megugró motorosokat utolérje.

– No, fiam, beszéljük meg akkor a rendet. Ez a házirend, mert ugyan továbbra is ketten leszünk...

– Jerma nem marad?

– ...igen, hárman leszünk, de ez nem város, hanem tanya. Szóval majdnem olyan, mint egy dácsa. Csak nincs udvara, mert minek, a fűvet és a köveket felesleges bekeríteni. S nem lesz emberfia a környéken.

– Kőből épült a ház?

– Inkább beton. De kívülről olyan, mintha kőből épült volna. Annál biztonságosabb, nem bontja meg se a fagy, se a napsütés. Szóval hideg a hely, jól fel kell öltöznöd.

– Meddig leszünk ott? Fog esni a hó?

– Nem. Nem a síelő helyen várnak minket. Egy hegy tetején. Azaz majdnem a tetején, a fejünk fölött még lesz egy hegycsúcs, de a hegy többi része alattunk. Mindig fúj a szél. Vigyáznod kell, el ne sodorjon. Úgyhogy jobb, ha leginkább benn maradsz a házban.

– S te is maradsz?

– Olykor elmegyek, de néhány nap múlva jövök ám vissza. Hozok ételt, olyan dolgokat, amelyekre szükségünk lehet. Könyveket veszek neked.

– A rendőrök? Ott alszanak? Szeretnék motorozni.

– Nem, ők nem maradnak. Nem lesz szükség rájuk. Tudunk magunkra vigyázni.

– Kutya?

– Kutya sem lesz. Errefelé olyanok a falvak, ha élnek bennük emberek, hogy egy kutyát tartanak bennük.

– És mindenre ez az egy vigyáz?

– Nincs sok minden, amire felvigyázhatna.

– A birkák?

– Velük kinn él a gazdájuk a hegyekben, amíg meg nem jön a tél. Nomádok. Akkor visszahúzódnak a szállásukra.

– Akkor iskolába sem kell mennem?

– Jerma tanul veled. Azt nem hagyhatod abba.

A hegyi út egyszer elfogy. Sziklapárkányokon, kőgörgöttegek szélén, hegyi legelők ösvényein kapaszkodunk fölfelé, aztán mindenki megáll. A sziklaszirt tövében összehordott kőhalomba ajtó vezet. Az egyik motoros nyitja, a társai lemálháznak, s mindenféle holmit hurcolnak az ajtó mögötti üregbe. Pápkának a sofőr segít, az uniformisa a nap folyamán erősen meggyűrődött. Jerma ellenőrzi a kiürített autót, nehogy ott maradjon bármi is, hóna alá csapja a mamuszokat, s amikor maga előtt terelve a kisfiút belép a rejtélyes házba, felbőgnek a járművek. Egyedül maradunk.

Olyan nagy a csend, hogy hallható, mint perceg a fejük fölött a kihűlő sziklafal. Pillanat alatt besötétedik, dögkeselyűként száll alá a nehéz sötét, egyetlen körözés után rátalál a nyugvóhelyére. Aztán a kockakövezett utcán guruló bőröndök zaja hallatszik.

70 – Semmi! Csak a lerepedt szikla indította meg a kőfolyást. – együtt lépek ki pápkával a szabadba. Bámuljuk a fekete semmit.

Még csak nem is a legmagasabb hegycsúcs takarásából előúszik a Hold. Ahogy félárnyék kezd ráhúzódni, úgy sötétedik, sárgábbra, sárgásbarnává, majd barnává. Előbb a Hold peremének apró darabja kerül teljes árnyékba, s egyre nagyobb terület válik gyorsan vörös-barnává.

– Holdfogyatkozás! – magyaráz pápká. – Ilyet még nem láttál! Erre jó, hogy itt vagyunk. A hegyekben tiszta a levegő és közelebb vagyunk az éghez.

– Miért?

– Ilyesmi csak teleholdkor jöhet létre, ha a Hold áthalad a Föld árnyékán. Ahol teljes az árnyék, oda nem férkőzik a napfényből semmi, ahol félárnyékos, onnan nézve a Föld csak részben takarja el a Napot.

– Ez a félárnyékos Hold?

– Ez. Reggelre így sem hull harmat.

– A harmatot a Hold csinálja?

– Már ha ezüstszínű. Az, miután lehűtött, kicsapja a vizet a levegőből, és a dolgokra leül a harmat. Ilyenkor azonban meddő a Hold.

– Pápká, mit jelent az, ha valami meddő?

– Terméketlen.

– Akinek nincs gyereke, az meddő? Annak ellenére, hogy valakiről van szó?

– Hát, ha lehetne, és mégisincs, az nem meddő. De bármi okból, ha nem lehet, akkor az meddő.